1.01 IZVIRNI ZNANSTVENI ČLANEK
DOI: https://doi.org/10.56420/Kronika.74.3.17
CC BY-SA
KRONIKA 74 ◆ 2026 / 3 | 713–722

KLEMEN KOCJANČIČ, BLAŽ TORKAR*

Prekmurje v luči vojaških dogodkov s konca druge svetovne vojne

IZVLEČEK

Članek obravnava strateški pomen vojaških dogodkov v Prekmurju aprila in maja 1945, ko se je v Evropi končala druga svetovna vojna. Na podlagi arhivskega gradiva in relevantne literature analizira vojaške, politične in logistične procese na območju severovzhodne Slovenije v času dokončnega razpada Tretjega rajha. Posebna pozornost je namenjena vplivu sovjetskega prodora preko Madžarske, vzpostavitvi obrambnega sistema Jugovzhodnega zidu ter umiku nemških in kolaboracionističnih sil proti Avstriji. Prispevek prikazuje, kako je območje ob Muri postalo pomembna obrambna in umikajoča smer nemške 2. tankovske armade ter prizorišče spopadov med nemškimi, sovjetskimi, bolgarskimi in jugoslovanskimi silami.

KLJUČNE BESEDE

Druga svetovna vojna, Prekmurje, Rdeča armada, Wehrmacht, narodnoosvobodilna vojska

ABSTRACT

PREKMURJE IN THE LIGHT OF MILITARY DEVELOPMENTS AT THE END OF THE SECOND WORLD WAR

The article discusses the strategic importance of Prekmurje in the light of military developments that took place in April and May 1945, when the Second World War officially ended in Europe. Drawing on archival material and the relevant literature, it analyses military, political, and logistical processes that unfolded in northeastern Slovenia during the definitive collapse of the Third Reich. Special attention is paid to the impact of the Soviet forces pushing through Hungary, the establishment of the system of fortifications known as the Southeastern Wall, and the withdrawal of the German and collaborationist units towards Austria. The article describes how the area along the Mura River became an important defence zone for the retreating German 2nd Panzer Army as well as an area of military engagement between the German, Soviet, Bulgarian, and Yugoslav armed forces.

KEYWORDS

Second World War, Prekmurje, Red Army, Wehrmacht, National Liberation Army

* Klemen Kocjančič, znanst. sod. dr., Obramboslovni raziskovalni center, Fakulteta za družbene vede UL, Ljubljana; doc. dr., Fakulteta za državne in evropske študije, Nova univerza, klemenkocjancic@gmail.com, ORCID: https://orcid.org/0000-0001-5206-6405
Blaž Torkar, doc. dr., zunanji sodelavec, Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta; Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede, blaz.torkar@gmail.com, ORCID ID: https://orcid.org/0009-0007-1166-8283

Prikaz dela madžarske vojaške parade v čast »osvoboditve« Prekmurja 29. junija 1941 (hrani Pomurski muzej Murska Sobota).

UVOD

Leta 1945 je bilo popolnoma jasno, da bo Tretji rajh izgubil vojno, in to kljub zadnjim nemškim ofenzivnim poskusom tako na zahodni kot vzhodni fronti. Prav vzhodna fronta se je nezadržno približevala avstrijskemu in slovenskemu ozemlju. Sovjetska Rdeča armada je tako v začetku aprila dosegla današnje slovensko območje, medtem ko so se z juga, z balkanske fronte, približevale nemške sile, ki so se umikale pred združenimi jugoslovansko-sovjetskimi silami. Umikajoče se sile, prav tako kot tiste nemške enote, ki so že bile na tem območju, so poskušale organizirati strateško obrambo tega prostora z namenom preprečiti nadaljnji zavezniški prodor proti Avstriji oziroma vsaj omogočiti umik lastnim silam, da bi se lahko predale zahodnim zaveznikom, ki so prav tako prodirali po avstrijskem ozemlju.

Reka Mura je predstavljala pomembno geografsko oviro, pri čemer so nemške enote vzpostavile obrambne položaje na strateških točkah prehoda čez reko ter na namensko zgrajeni fortifikacijski liniji. Posledično je Prekmurje prenehalo biti zaledno območje, ampak se je spremenilo v območje neposrednega bojnega delovanja med umikajočimi se silami osi in prodirajočimi zavezniškimi silami.

Namen tega članka je s pomočjo arhivskega gradiva in povojne literature predstaviti vojaške dogodke na območju Prekmurja v zadnjih mesecih druge svetovne vojne, s poudarkom na zadnjem mesecu vojnega dogajanja.

PREKMURJE V LETIH 1941–1945

Ob izbruhu aprilske vojne, zgodaj zjutraj 6. aprila 1941, so bili prvi znaki vojne nemška letala, ki so preletavala Prekmurje. Polk jugoslovanske kraljeve vojske, ki je bil nameščen tu, je razpadel, kar je nemškim silam (nemškima 101. in 125. pehotni diviziji) omogočalo, da so celotno pokrajino brez bojev zasedle v nekaj urah. Revno prebivalstvo je z navdušenjem sprejelo njihov prihod, saj »so od rajha pričakovali lepše življenje, predvsem pa večji in boljši kos kruha«. Pripadniki madžarske in nemške manjšine so poleg razpada Kraljevine Jugoslavije pozdravljali pričakovano priključitev madžarski kraljevini oziroma Tretjemu rajhu. Nemci in pronemški Prekmurci so pričeli zbirati podpise podpore za priključitev k rajhu, a so doživeli hladen tuš, ko so se Nemci 16. aprila umaknili z večjega dela Prekmurja in nadzor prepustili Madžarom; Nemci so obdržali le vasi Fikšinci, Kramarovci, Ocinje in del vasi Serdice.[1] Tega dne je tako v Mursko Soboto vkorakal 2. örmendski bataljon 5. pehotnega polka iz Szombathelyja. Ta je 22. julija vzpostavil upravno-administrativno stanje, kakršno je bilo ob koncu Avstro-Ogrske: soboški okraj je bil dodeljen Železni županiji, lendavski okraj pa županiji Zala. Okrožno sodišče v Murski Soboti je bilo ukinjeno, medtem ko so okrajno sodišče v Murski Soboti podredili okrožnemu sodišču v Szombathelyju, okrajno sodišče v Lendavi pa okrožnemu sodišču v Zalaegerszegu. V vojaškem smislu sta bili v Murski Soboti in Dolnji Lendavi ustanovljeni dve okrajni vojaško-upravni poveljstvi, medtem ko je bil za zavarovanje Prekmurja namenjen 104. zaledni bataljon s sedežem v Murski Soboti.[2]

1 Več o nemški zahtevi za priključitev treh vasi Nemčiji glej: *Zbornik dokumenata i podataka*, br. 32, Telegram ministra inostranih poslova Ribbentropa nemačkom poslaniku u Budimpešti Edmannsdorffu u vezi sa zlostavljanjima pripadnika nemačke narodnosti i pripajanju tri opštine Nemačkoj, 23. april 1941, str. 92–93.

2 Fujs, Značilnosti, str. 65–66; Godina, *Prekmurje*, str. 18–25;

Podobno kot na nemško zasedenem slovenskem ozemlju so tudi Madžari v Prekmurju izvajali vojaško mobilizacijo; prvi nabor je bil objavljen že 16. julija 1941, pri čemer je potekal med 25. avgustom in 15. septembrom, med 1. oktobrom in koncem leta 1941 pa so vpoklicali tudi vse rezervne častnike in dijake s častniškim izpitom zaradi pregleda evidence, opravljanja usposabljanja in vojaških vaj.[3]

Po madžarski okupaciji Prekmurja se je izkazalo, da je kadrovska zasedba prekmurskih komunistov zelo okrnjena, zaradi česar so v vrste Osvobodilne fronte (OF) pričeli rekrutirati tudi slovenske katoliške duhovnike. A že julija 1941 je madžarskim okupatorjem uspelo vdreti v čakovsko organizacijo, prek katere so nato do oktobra razbili celotno organizacijo OF. Posledično je bilo narodnoosvobodilno gibanje v Prekmurju minimalno prisotno vse do zadnjih mesecev druge svetovne vojne. Tako je bila šele oktobra 1944 ustanovljena prva partizanska enota, Prekmurska četa, s 23 pripadniki Lackovega odreda. Ti so 1. oktobra prišli v Prekmurje iz severne Štajerske, a se je četa 6. oktobra spopadla z madžarskimi silami pri Fokovcih, zaradi česar se je vrnila na Štajersko.[4]

PRIBLIŽEVANJE FRONT Z ZAHODA, JUGA IN VZHODA

Območje današnje Slovenije je bilo leta 1945 na (bodočem) stičišču zavezniških sil. Na zahodu, natančneje v Italiji, se je t. i. »druga fronta« odprla že 10. julija 1943 z zavezniško invazijo na Sicilijo, čemur je 25. julija sledil padec vlade Benita Mussolinija. 3. septembra so zavezniške sile (15. armadna skupina) izvedle amfibijsko izkrcanje neposredno na italijanski »škorenj«, nakar je 8. septembra sledila kapitulacija Italije.[5] Tretji rajh je nemudoma zavzel italijansko ozemlje izven nadzora zavezniških sil, tudi v nekdanji Jugoslaviji (in s tem Sloveniji), ter pričel izvajati krčevito obrambo. Zahvaljujoč razgibanemu terenu ter večji pozornosti vrhovnega zavezniškega (političnega) vodstva, ki v Italijo ni pošiljalo večjih sil, je zavezniško napredovanje proti severu potekalo počasi. 2. maja 1945 so novozelandski tanki v sestavi 15. armadne skupine zapeljali v Trst, kjer so se srečali z enotami jugoslovanske armade. 29. aprila 1945 je bila v Caserti podpisana predaja nemških sil v Italiji, medtem ko je 6. maja v vasi Zagorje pri Ilirski Bistrici kapituliral nemški 97. armadni korpus, ki je imel nalogo braniti ozemlje med hrvaško Reko in italijanskim Trstom.[6]

Jugoslovanske sile, ki so prispele do Trsta, so bile del jugoslovanske 4. armade in so proti severu nekdanje države pričele napredovati po osvoboditvi Beograda oktobra 1944, pri osvoboditvi katerega so sodelovale tudi enote sovjetske 57. armade.[7] Združene jugoslovansko-sovjetske sile so poskušale napredovati proti severu države, pri čemer so sledile toku reke Donave. A vzpostavljeni fortifikacijski sistemi v več linijah, ki so jih branile nemške enote iz sestave armadnih skupin E in F, so povzročili nastanek t. i. sremske fronte. Konec februarja 1945 se je nemško vrhovno poveljstvo odločilo pričeti s počasnim umikanjem, saj so sovjetske sile na Madžarskem napredovale hitreje, zaradi česar je grozilo, da bi bile nemške sile na Balkanu odrezane od Tretjega rajha. Ta nemški manever so izkoristile jugoslovanske sile, ki so 1. marca pričele z ofenzivo. Šele 12. aprila jim je uspelo zlomiti nemško obrambo, nakar se je pričel pospešen umik nemških sil proti severu.[8]

Prav hiter premik vzhodne fronte oziroma napredovanje sovjetske Rdeče armade proti srednji Evropi je bil eden največjih strateških vzrokov za umik nemških enot z Balkana. Tretji rajh je zaradi politične nezanesljivosti 19. marca 1944 okupiral Madžarsko, a 23. avgusta mu je še ena zaveznica obrnila hrbet, saj je romunski kralj Mihael izvedel državni udar in odstranil pronemško vlado. Sledila sta hitro sovjetsko zavzetje romunskega ozemlja ter prodiranje proti madžarski prestolnici. Budimpešto so sovjetske sile dosegle konec decembra 1944, a so jo zavzele šele po stotih dneh boja, 13. februarja 1945. Sledile so priprave na prodor proti Dunaju. A nemško vrhovno poveljstvo se je odločilo, da bo izvedlo ofenzivo Spomladansko prebujanje (*Frühlingserwachen*) v okolici Blatnega jezera, ki se je pričela 6. marca 1945. Nemška pobuda je trajala do 15. marca, ko je sledil sovjetski protiudar. Po tednu bojev so sovjetske sile dosegle nadvlado, zaradi česar se je pričel nemški umik proti Avstriji in Sloveniji. 6. aprila se je pričela bitka za Dunaj, ki je bil 14. aprila popolnoma v sovjetskih rokah.[9] Del nem-

Zbornik dokumenata i podataka, br. 33, Izvod zapisnika nemačko-italijanskih pregovora održanih u Beču o podeli Jugoslavije, 24. april 1941, str. 94; br. 56, Naredba o novom administrativnom ustrojstvu okupiranih jugoslovenskih teritorija, 22. jul 1941, str. 161.

3 Fujs, Značilnosti, str. 67–68.

4 Dobaja, Prekmurje, str. 492–497.

5 Agarossi, *A Nation Collapses*, str. 45–124.

6 Kocjančič, Vojaške operacije, str. 711; Kocjančič, Waffen-SS v Trstu, str. 673; Wilhelmsmeyer, *Der Krieg in Italien*, str. 133–370.

7 Trifković, »Damned Good Amateurs«, str. 255–277.

8 Trifković, Carnage, str. 98–111. Prim. Majstorović, The Red Army in Yugoslavia.

9 Cornelius, *Hungary in World War II*, str. 277–374; Tieke, *Vom Plattensee bis Österreich*, str. 6–105. Prim. Ungváry,

Fotografija madžarske kontrole potnega lista na nemški meji (fotograf Anton Šbüll; hrani Pomurski muzej Murska Sobota).

ških enot, ki je sodeloval v tej ofenzivi, se je umikal tudi na območje Prekmurja.

STRATEŠKA OBRAMBA

Nemško vrhovno poveljstvo se je že sredi leta 1944 pričelo zavedati, da se sovjetska Rdeča armada približuje mejam Tretjega rajha. 1. septembra 1944 je Adolf Hitler izdal ukaz, s katerim sta najvišja politična predstavnika (*Gauleiter*) v Alpskem in Donavskem gauu dobila pooblastila rajhovskega obrambnega komisarja (*Reichsverteidigungskommissare*) ter nalogo, da vzpostavita fortifikacijski sistem za zavarovanje meje rajha. Ta fortifikacijski sistem bi moral biti sestavljen iz treh linij:[10]

Mali Karpati zahodno od Trenčína (Slovaška) – Holíč (Slovaška) – Dunaj (Avstrija) – Baden pri Dunaju – Gutenstein – Schneeberg – območje Wechsla – območje vzhodno od Oberwarta – Strem – Radkersburg (Radgona, Avstrija) – Varaždin (Hrvaška) – Zagreb – Postojna;

St. Pölten – Lilienfeld – Mariazell – vzhodno od Bruck an der Mur (Most na Muri) s povezavo vzdolž Fischbacherskih Alp do območja Weschl – Golica (Avstrija/Slovenija) – Dravograd;

Hieflau – Leoben – Golica (Avstrija/Slovenija) – Dravograd; - skupaj z linijo II do Triglavskega masiva in doline Soče.

Ta fortifikacijski sistem, poimenovan Rajhovska obrambna linija (*Reichsschutzstellung*) oziroma Jugovzhodni zid (*Südostwall*) ter Vzhodni zid (*Ostwall*), bi tako varoval Dunaj, nemški Gradec (*Graz*), Spodnjo Štajersko, del Hrvaške ter večino nemško zasedenega ozemlja današnje Slovenije.[11] Natančneje je del Jugovzhodnega zidu potekal v dveh linijah; prva je potekala ob reki Muri, natančneje od Cmureka do Gornje Radgone, od tam pa še vedno vzdolž Mure vse do Razkrižja, kjer je nato zavila na Šafarsko. Fortifikacijski sistem je nato zaprl prostor ob Dravi do Ormoža in naprej čez Medmurje k Dravi. Druga linija je potekala preko Slovenskih goric in se zaključila pri Gornji Radgoni.[12]

Septembra 1944 so pričeli z utrjevalnimi deli na območju okoli Gornje Radgone, Ljutomera in ob meji s Prekmurjem, decembra 1944 pa so pričeli utrjevati položaje v okolici Ormoža.[13] Na to novo mejno območje so Nemci poslali tudi nove okrepitve, pri čemer so izkoristili sile, ki so se umaknile iz Srbije. Tako so v Prlekijo oktobra 1944 namestili Policijski konjeniški divizion »Srbija« (*Polizei-Reiter-Abteilung »Serbien«*) in 3. bataljon 2. policijskega prostovoljskega polka »Srbija« (*III./Polizei-Freiwilligen-Regiment »Serbien«*), ki sta bila namenjena tako boju proti lokalnemu odporniškemu gibanju kot zavarovanju fortifikacijskega sistema.[14]

Madžarska zaščitna policijska enota v Rogaševcih (fotograf Anton Šbüll; hrani Pomurski muzej Murska Sobota).

Battle for Budapest; *Zbornik dokumenata i podataka*, Hronologija, str. 650.

10 Banny, *Schild im Osten*, str. 20.

11 Prav tam, str. 20.

12 Hribovšek, *Prekmurska brigada*, str. 69–70. Prim. Teropšič, Nemško utrjevanje.

13 Novak, *Prlekija*, str. 264–266.

14 Kocjančič, »Najhujše zlo v Prlekiji«, str. 901.

STRATEŠKI UMIK

Prekmurje je bilo v prvih mesecih leta 1945 predvsem prehodno območje med vzhodno fronto (na Madžarskem) in zaledjem (na Spodnjem Štajerskem). Tako je bila februarja 1945 16. SS-tankovskogrenadirska divizija preko Slovenije ponovno poslana na madžarsko fronto. Med transportom na fronto preko Spodnje Štajerske in Prekmurja je divizija uporabljala kodno ime »Vzpostavitveni štab in osvežilna skupina 13. SS-divizije« (*Aufstellungsstab und Auffrischungsgruppe 13. SS-Division*).[15] Sredi februarja so njeno prisotnost zaznali partizanski obveščevalci, ki so poročali, da je 16. SS-divizija »na sektorju med Mariborom in Leibnitzem« (Lipnica). Pri tem so izpostavili, da sta tu 2. in 3. bataljon 16. SS-artilerijskega polka, medtem ko je bil »SS Ersatz regiment te divizije« (nadomestni polk, a pravilno bataljon) v Šentjakobu v Slovenskih goricah (Jakobskem Dolu).[16] Pomemben vir podatkov za partizanske obveščevalce so bili dezerterji oziroma prebežniki. V začetku aprila 1945 je k slovenskim partizanom dezertiral pripadnik 36. SS-polka 16. SS-divizije. Dezerter je med zaslišanjem razkril, da je pobegnil z madžarske fronte preko Avstrije na Kozjak, kjer se je predal partizanom.[17]

Kljub temu da je bila večina nemških in madžarskih enot na zahodnem bregu Mure, so v Prekmurju manjše enote še vedno delovale proti lokalnemu odporniškemu gibanju. Tako so še 31. marca, na zadnji dan pred umikom iz Prekmurja, madžarski orožniki iz zaporov iz Murske Sobote odstranili deset ujetih pripadnikov narodnoosvobodilnega gibanja in jih ustrelili ob cesti izven Murske Sobote v Črnskih mejah.[18]

30. marca so se v severnem delu Prekmurja pojavile prve enote sovjetske 3. ukrajinske fronte, kar je spodbudilo popolno evakuacijo te pokrajine. Medtem ko so se iz Murske Sobote umaknili brez boja, so, nasprotno, v Lendavi porušili mostove ter jo več dni branili. Tako so sovjetski vojaki v Mursko Soboto vkorakali že 3. aprila ter v Lendavo naslednji dan.[19]

6. aprila 1945 je poveljstvo nemške Armadne skupine Jug (*Heeresgruppe Süd*) prevzel generalpolkovnik Lothar Rendulic (1887–1971). Armadna skupina se je po neuspehu ofenzive umaknila z območja Blatnega jezera in bila zadolžena, da zavzame položaje na Jugovzhodnem zidu ter prepreči nadaljnji prodor sovjetskih sil proti Dunaju. V sestavi armadne skupine so bile štiri armade, ki so branile vzhodno fronto od slovaškega Trenčína do hrvaškega Varaždina, in sicer od severa proti jugu: 8. armada, 6. SS-tankovska armada, 6. armada in 2. tankovska armada.[20]

Prav 2. tankovska armada (*Panzer-Armeeoberkommando 2*) pod poveljstvom generala artilerije Maximiliana de Angelisa (1889–1974) je bila zadolžena za varovanje predela od Varaždina do Radgone. Poveljstvo armade je bilo 1. aprila premeščeno v Dornavo pri Ptuju (predhodno je bilo v hrvaškem Prelogu), 14. aprila pa je bilo ponovno prestavljeno v Arnfels (Arnež), kjer je ostalo do kapitulacije.[21] V sestavi 2. tankovske armade so bile 5. aprila naslednje enote: 1. konjeniški korpus (3. in 4. konjeniška divizija, 23. tankovska divizija, bojna skupina 44. rajhovske grenadirske divizije in 14. SS-grenadirska divizija), 22. gorski korpus (118. lovska divizija, bojna skupina 9. SS-tankovske divizije, 16. SS-tankovskogrenadirska divizija in madžarska divizija Sveti Laszlo) ter 68. armadni korpus (71. in 297. pehotna divizija ter 13. SS-gorska divizija »Handžar«). 68. armadni korpus je tako branil Jugovzhodni zid med Ormožem in Muro, medtem ko je bil na severu 22. gorski korpus, ki je branil položaje ob Muri vse do Radgone.[22] Južno od 2. tankovske armade je bila Armadna skupina E, ki se je preko slovenskega ozemlja umikala z Balkana proti Avstriji.[23]

16. SS-tankovskogrenadirska divizija se je tako od februarja 1945 preko Prekmurja umaknila iz Velike Kaniže (Nagykanizsa), dokler ni 5. aprila vzpostavila poveljniški stan v Ljutomeru; pri tem so bile divizijske enote na širšem območju Madžarske, Avstrije in Slovenije. Tako je imel konec marca 36. SS-tankovskogrenadirski polk, okrepljen z deli 16. SS-artilerijskega polka, položaje med Lendavo in Murskim Središčem, kjer je obdržal mostišče z namenom zagotovitve evakuacije okoli 15.000 pripadnikov 2. tankovske armade.[24]

Nasproti nemškim silam je stala sovjetska 3. ukrajinska fronta, ki je imela v svoji sestavi 1. bolgarsko armado ter sovjetsko 27. in 57. armado.

15 Truppenkameradschaft, *Im gleichen Schritt und Tritt*, str. 715–716.

16 SI AS 1851, t. e. 64, »Sovražne edinice na Štajerskem«, z dne 17. aprila 1945; SI AS 1851, t. e. 67, »Situacijsko poročilo št. 102« OBOD-a, z dne 15. aprila 1945.

17 SI AS 1851, t. e. 105, zapisnik zaslišanja Alojza Hendla, z dne 11. aprila 1945.

18 Hribovšek, *Prekmurska brigada*, str. 70.

19 Hribovšek, *Prekmurska brigada*, str. 72–73.

20 BArch MA, ZA 1/679, MS # B-328, Lothar Rendulic, »Die letzten Operationen (3. am. Armee – dt. Heeresgrp. Sued)«, brez datuma.

21 BArch MA, RH 21-2/936, poročilo o premiku poveljstva 2. tankovske armade, brez datuma.

22 BArch MA, RH 21-2/866, Maximilian de Angelis, »Studie zu 'Die letzte Phase des Krieges 1945 auf dem Boden Österreichs'. Im Breiche der 2. PzA. – Süd-Steiermark«, brez datuma.

23 Tieke, Vom Plattensee bis Österreich, str. 107.

24 Puntigam, *Vom Plattensee bis zur Mur*, str. 116–153.

Hkrati so v zaledju nemške armade, na slovenskem ozemlju, delovali slovenski partizani, ki so ogrožali logistične povezave na območju južno od Dravograda.[25] Sovjetske sile so 1. aprila 1945 pričele z ofenzivnim delovanjem, pri čemer so nameravale uničiti koncentracijo nemških sil na območju med rekami Ledava, Mura in Drava ter do 9. aprila doseči črto Wildon–Maribor–Ptuj. Šele po štirih dneh hudih bojev, ki so potekali na razdalji 15 km, je sovjetskim silam uspelo doseči Lendavo. Nameravano uničenje nemških sil ni bilo izvršeno, saj so se že umaknile preko Mure, predvsem preko Murskega Središča in Letinje. 37. pehotni korpus iz sestave sovjetske 27. armade je nato brez spopada osvobodil praktično celotno Prekmurje, nakar se je preusmeril proti avstrijskemu Feldbachu. V Prekmurju je ostala sovjetska 320. pehotna divizija, ki je morala preprečiti nemške poskuse ponovnega prečkanja Mure do prihoda 57. armade. Rdeča armada je namreč hotela čim hitreje doseči Avstrijo (Gradec), medtem ko napredovanje proti Mariboru oziroma celo Zagrebu ni bilo strateško upravičeno.[26]

5. aprila je bil v Murski Soboti ustanovljen začasni okrožni odbor OF, s čimer se je Prekmurje »osamosvojilo« od ljutomerskega okrožja, pod katero je spadalo do tedaj. Hkrati so ustanovili druge lokalne organizacije, vključno s komando področja, ki je organizirala mobilizacijo za vojsko sposobnih lokalnih moških.[27]

4. aprila so tako Sovjeti ob izdatni artilerijski predpripravi postavili pontonski most med Dokležovjem in Veržejem ter prečkali Muro s štirimi bataljoni 299. pehotne divizije, ki so imeli na voljo 20 minometov 82 mm in en protitankovski top 45 mm. V Veržeju, kjer je bil nameščen 3. bataljon Wehrmannschafta,[28] okrepljen z deli 16. SS-divizije, 118. lovske divizije, madžarskih in vlasovskih sil (vključno s tremi oklepnimi transporterji in šestimi tanki), so izbruhnili poulični boji, ki so se za Sovjete končali neuspešno; 7. aprila so se umaknili na vzhodni breg reke. Hud poraz je poveljstvo 3. ukrajinske fronte prisilil, da ni več forsiralo prečkanja Mure. Napredovanje sovjetskih sil preko Prekmurja je počasi potekalo v smeri proti Radgoni; 7. aprila so dosegle Brezovce in Lemerje, medtem ko so 11. aprila po hudih bojih osvobodile Cankovo in Gederovce. Reka Mura je tako postala frontni pas, preko katerega so se Nemci in Rdeča armada topovsko obstreljevali, pri čemer je trpelo tudi lokalno civilno prebivalstvo. Nemci so branili vse možne prehode preko Mure, saj so načrtovali omejene protinapade in ponovno zavzetje Prekmurja. Nasprotno pa je Rdeča armada hotela vzpostaviti mostišče na zahodnem bregu.[29]

Isti dan kot 299. pehotni diviziji je 84. pehotni diviziji uspelo prečkati Muro pri Podturnu in se usmeriti proti Ljutomeru. V nasprotju s prvim prečkanjem 84. pehotna divizija sprva ni naletela na večji odpor, a to se je spremenilo, ko je proti večeru naslednjega dne dosegla hrvaško-slovensko mejo. 8. aprila je pričela napadati provizorične položaje Jugovzhodnega zidu; do poldneva je zasedla tri linije med naseljema Štrigova (Hrvaška) in Šafarsko (Slovenija). Kljub temu je nemški 297. pehotni diviziji in 13. SS-gorski diviziji uspelo preprečiti sovjetski prodor. Sovjetske sile so posledično več dni napadale koto 339, najvišji vrh okoli 5 km jugovzhodno od Ljutomera, a brez uspeha. Šele s prihodom novih artilerijskih okrepitev je Rdeči armadi 14. aprila uspelo prebiti nemško obrambo ter istega dne zavzeti Štrigovo in Šafarsko. Kota 339 je padla naslednji dan. Za-

25 BArch MA, RH 2/2127, »Zusammenfassung der Frontaufklärungsmeldungen«, 7. januar 1945; BArch MA, RH 21-2/912, »Die 2. Pz. Armee (von der Monatswende April/Mai 1945 bis zu Kapitulation)«, 20. januar 1976.

26 Trifković, Operacije Crvene armije, str. 225–228.

27 Hribovšek, *Prekmurska brigada*, str. 74–75; Trifković, Operacije Crvene armije, str. 229–230.

28 Nemški okupator je kot primarno (para)vojaško organizacijo, sestavljeno iz lokalnega prebivalstva na Spodnjem Štajerskem, maja 1941 ustanovil Wehrmannschaft v sklopu Štajerske domovinske zveze (kot lokalne različice nacistične stranke). V Wehrmannschaft, ki je prevzel funkcijo Sturmabteilunga (SA) na Spodnjem Štajerskem, so bili avtomatično vključeni vsi moški člani Štajerske domovinske zveze, stari med 18 in 45 let. Junija 1941 je imel Wehrmannschaft 10 polkov (Standarte) z 291 četami (Sturm), novembra t. l. pa že 10 polkov s 307 četami v skupni moči 84.700 pripadnikov. Marca 1942 je bil ustanovljen še motorizirani polk (Wehrmannschaft-Motorstandarte) z 19 četami ter aprila t. l. še posebni polk (Wehrmannschaft-Sonderstandarte) s 15 četami; slednji je prevzel vlogo SS in ji je bil tudi disciplinsko podrejen. V Rogaški Slatini je delovala posebna poveljniška šola za potrebe Wehrmannschafta. Primarno so vermani nastopali kot protigverilska sila v boju proti slovenskim partizanom, pri čemer pa so bili na splošno označeni kot manj zanesljivi in nagnjeni k dezertiranju. Marca 1944 je bil Wehrmannschaft reorganiziran v »Wehrmanschafts-Regiment Untersteiermark«, pri čemer so bili v sestavi I. bataljon (Maribor-okolica; z 9 četami), II. bataljon (Ptuj; 3 čete), III. bataljon (Celje, 3 čete) in IV. bataljon (Brežice; 4 čete). Septembra 1944 je bil vermanski polk formalno vključen v nemški Volkssturm, nakar so ustanovili še V. bataljon (Maribor). Januarja 1945 je bil polk reorganiziran v pet bataljonov, pri čemer je vsak imel štabno četo, tri pehotne čete in artilerijsko baterijo. 27. marca so aktivirali Volkssturm in s tem vermanski polk, pri čemer so na fronto ob Muri poslali I., III. in IV. bataljon. Zaradi množičnih dezertacij in nezanesljivosti je bil celoten Volkssturm v prvih dneh maja 1945 razpuščen. Prim. BArch DR, NS 19/3383, »Wehrmannschaft-Sonderstandarte«, brez datuma; Ferenc, Wehrmannschaft; Siter in Mikša, Poveljniška šola.

29 Hribovšek, *Prekmurska brigada*, str. 72–73.

Zoltan Gerenčer, Sovjetska Rdeča armada v osvobojeni Murski Soboti 1945 (Wikimedia Commons).

radi večjih izgub se je sovjetski 133. strelski korpus umaknil na levi breg Mure, kjer je ostal do konca vojne. Bolgarska 1. armada je prevzela nalogo vodenja ofenzivnega delovanja proti nemškim enotam v Prekmurju.[30]

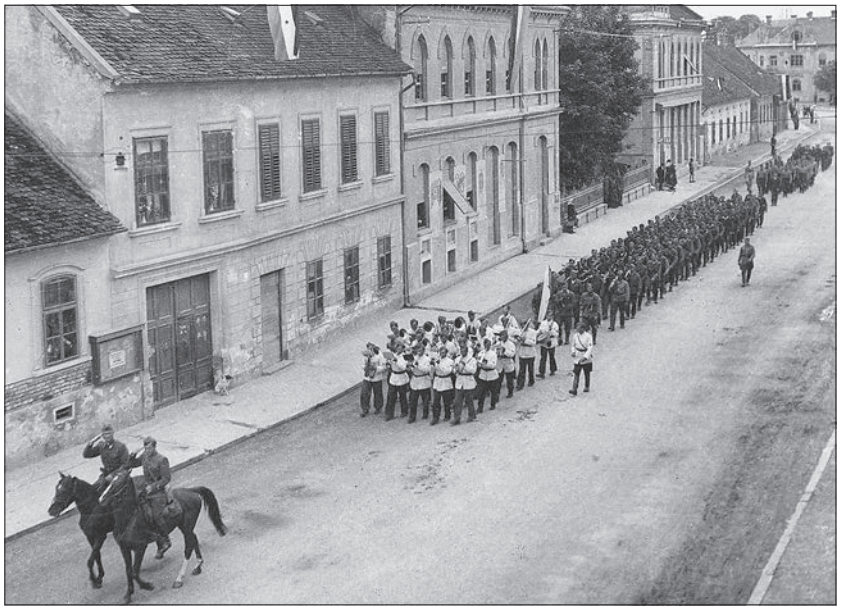
IZ PREKMURJA PROTI AVSTRIJI

Da bi okrepil slovensko vojaško prisotnost v Prekmurju, je štab 4. operativne cone Kozjanskemu odredu izdal ukaz, naj pošlje enote preko Hrvaške v Prekmurje. Odred je tako organiziral Kozjansko grupo, sestavljeno iz treh bataljonov (skupaj okoli 250 pripadnikov), ki je nato 5. aprila zvečer prečkala Sotlo in vstopila na Hrvaško. Na poti preko Hrvaške je, skupaj s hrvaškim partizanskim spremstvom, večkrat sodelovala v bojih proti ustašem ter kozakom. Pot jih je vodila v Veliko Pisanico, Velike Zdence, Podravsko Slatino in Čadavice do Terezinega polja, preko Drave v Barcs in od tu naprej do Ždale, Kotoribe, Čakovca in Murskega Središča. Končno so 2. maja dosegli Lendavo. Kozjanska grupa je nato zagotovila kadre za vzpostavitev organov vojaške oblasti v Prekmurju, 5. prekmurskega bataljona 3. brigade Narodne obrambe ter partizanske brigade.[31]

V Prekmurje je 4. maja prišel tudi slovenski bataljon, ki je bil do sredine aprila 1945 v sestavi 5. (krajiške) udarne divizije, ki se je borila na sremski fronti ter nato preko Madžarske napredovala proti Sloveniji. Bataljon je naslednji dan prišel v Mursko Soboto in vojaško okrepil prekmursko pokrajino. Istočasno so pričeli pošiljati okrepitve še iz Dolenjske, ki pa so morale potovati vse do Beograda in od tam po osvobojeni Madžarski v Prekmurje. Prihod partizanskih veteranov, vključno s Kozjansko grupo, ter mobilizacija lokalnih prebivalcev sta omogočila ustanovitev partizanske Prekmurske brigade, kar se je zgodilo 7. maja 1945 na starem trgu v Murski Soboti. Sestava brigade je bila sledeča: štab (42 pripadnikov), komanda zalednih enot (59), avtočeta (27), prvi bataljon (481), drugi bataljon (508), tretji bataljon (656), brigadna artilerija (126) ter murskosoboški garnizon (1000 pripadnikov).[32] Brigada je bila oborožena zahvaljujoč velikim količinam zaplenjenega (nemškega) orožja; tako je imela okoli 1600 pušk, 19 lahkih mitraljezov ter 14 artilerijskih kosov orožja kalibra 45 do 100 mm.[33]

Prezgodnja kapitulacija nemške Armadne skupine C v Italiji 28. aprila, ki je odprla možnost napredovanja zahodnih zavezniških sil iz severne Italije in Francije proti Avstriji, je povzročila, da je Armadna skupina Jug imela za hrbtom novega sovražnika. Hkratni pritisk z vzhoda in zdaj še zahoda je nemške poveljnike spodbudil, da so se odločili za umik proti zahodu. 22. gorski korpus je tako dobil nalogo, da kot zaščitnica krije umik celotne armade; zato je bil okrepljen s 16. SS-tankovskogrenadirsko divizijo, armadno jurišno brigado in z nekaterimi drugimi manjšimi enotami. 2. tankovska armada se je pričela umikati proti Dravogradu. 5. maja so se v avstrijskem Gradcu sestali najvišji poveljniki nemških sil na vzhodu Avstrije: generalfeldmaršal Kesselring, generalpolkovnik Löhr (Armadna skupina E), de Angelis (2. tankovska armada) in general gorskih enot Ringel (namestnik poveljnika 18. vojaškega okrožja). Na sestanku so se nemški poveljniki odločili za predajo, a šele potem ko bi nemške enote dosegle relativno varnost zahodnih zavezniških sil v Avstriji. 2. tankovska armada je dobila nalogo umakniti se po linijah Voitsberg–Judenburg–Kie-

30 Trifković, Operacije Crvene armije, str. 230–232.
31 Teropšič, *Štajerska v plamenih*, str. 323–327.
32 Hribovšek, *Prekmurska brigada*, str. 92–97.
33 Prav tam, str. 105.

Partizanska parada v središče Murske Sobote leta 1945 (fotograf Jože Kološa Kološ; hrani Pomurski muzej Murska Sobota).

tzen in Wolfsberg–Judenburg–Murau–Mauterndorf–Radstadt.[34]

Potem ko je poveljstvo Prekmurske brigade 8. maja zjutraj izvedelo za nemško kapitulacijo, je brigada pričela pohod proti Ljutomeru z namenom onemogočiti umik dodatnih nemških in kolaboracionističnih enot proti Avstriji. Pri Dokležovju je prečkala Muro na poti proti Ljutomeru, kamor je prispela istega dne ob 16. uri. Mesto je bilo osvobojeno brez boja, saj se je sovražnikova garnizija umaknila. Naslednje jutro je brigada pričela premik proti Ormožu in Ptuju. Ptuj so 9. maja osvobodile bolgarske sile, potem ko so se prejšnjega dne iz mesta umaknili nemški branitelji, pri čemer so porušili vse tri mostove. Prekmurska brigada je vstopila v Ptuj pozno popoldne. Ponoči se je poveljstvo brigade odločilo, da pusti na Ptuju le manjšo posadko (3. četo 1. bataljona v starem Ptujskem gradu), preostala brigada pa naj bi z Bolgari nadaljevala pohod proti Mariboru. Ta je bil zahvaljujoč mostovom preko Drave pomembno logistično središče, preko katerega so se umikale nemške in kolaboracionistične enote v smeri proti Dravogradu in Šentilju. Kljub temu so Nemci 9. maja zjutraj brez boja zapustili Maribor. Takoj zatem so v mesto vkorakali bolgarski vojaki, za njimi pa tudi manjša skupina slovenskih častnikov, ki je nato istega dne v Mariboru vzpostavila komando mesto. Prekmurska brigada je v Maribor prispela zgodaj zjutraj 10. maja. Zaradi še vedno kritičnega stanja spričo nezmožnosti zaustavitve in razorožitve sovražnikove vojske je brigadno poveljstvo izdalo ukaz o razdelitvi brigade: prvi bataljon (brez ene čete) je bil poslan proti Celju, drugi bataljon proti Dravogradu, medtem ko je bil tretji bataljon namenjen za mariborsko garnizijo ter zavarovanje železniške postaje, tovarn in skladišč orožja.[35]

Večji del pretežno nemških enot 2. tankovske armade je dosegel anglo-ameriške sile v Avstriji ter se jim predal med 9. in 13. majem. 68. armadni korpus se je tako predal na območju Šentvid ob Glini (Sankt Veit an der Glan) – Althofen; 22. gorski korpus na območju Radstadt – Enns; 1. konjeniški korpus na območju Mauterndorf – Tamsweg, medtem ko se je poveljstvo 2. tankovske armade 13. maja 1945 v Radstadtu predalo ameriški 3. pehotni diviziji.[36]

ZAKLJUČEK

Pričujoči članek je pokazal, da je bilo Prekmurje v zadnjih mesecih druge svetovne vojne mnogo več kot zgolj obrobno območje vojaških operacij. Zaradi svojega geostrateškega položaja med Madžarsko, Avstrijo, (Spodnjo) Štajersko in Hrvaško je bilo pomemben prehodni in obrambni prostor nemških sil v fazi dokončnega razpada Tretjega rajha, preko katerega je aprila in maja 1945 potekal umik nemških in kolaboracionističnih sil proti Avstriji.

Med madžarsko zasedbo Prekmurja, ki se je pričela aprila 1941, se je izkazalo, da ima Prekmurje manjši pomen kot druge slovenske pokrajine, predvsem zaradi šibke prisotnosti narodnoosvobodilnega gibanja ter njegovega uspešnega pre-

34 BArch MA, RH 21-2/912, »Die 2. Pz. Armee (von der Monatswende April/Mai 1945 bis zu Kapitulation)«, 20. januar 1976.

35 Hribovšek, *Prekmurska brigada*, str. 114–143.

36 BArch MA, RH 21-2/912, »Die 2. Pz. Armee (von der Monatswende April/Mai 1945 bis zu Kapitulation)«, 20. januar 1976.

ganjanja s strani madžarskega okupatorja. To je povzročilo šibkejši razvoj narodnoosvobodilnega gibanja vse do zadnjega obdobja vojne. Šele približevanje vzhodne fronte ter razpad oziroma umik madžarske oblasti in nemških vojaških sil sta omogočila intenzivnejše organiziranje partizanskih struktur in mobilizacijo domačega prebivalstva. Prihod izkušenih partizanskih in partijskih kadrov iz drugih delov Slovenije je omogočil hitro vzpostavitev nove jugoslovanske oblasti v Prekmurju. Eden ključnih dosežkov je bila ustanovitev Prekmurske brigade, ki je sodelovala v zaključnih dneh druge svetovne vojne. Brigada je skušala čim prej vzpostaviti nadzor nad prometnicami, skladišči orožja in komunikacijskimi vozlišči v več pomembnejših mestih (Spodnje) Štajerske (Ljutomer, Maribor, Celje) ter hkrati preprečiti umik sovražnikovih sil proti Avstriji. Pri tem je sodelovala v enem izmed zadnjih večjih spopadov za obrambo Dravograda.

Ključni del raziskave je pokazal, da je bila usoda Prekmurja tesno povezana s širšim strateškim položajem srednje Evrope leta 1945. Propad nemške ofenzive *Frühlingserwachen*, sovjetsko zavzetje Dunaja ter umik armadnih skupin E in Jug so povzročili, da je območje ob Muri postalo del obrambnega sistema Jugovzhodnega zidu oziroma mejilo nanj. Nemško poveljstvo je skušalo z utrditvami, obrambnimi položaji in koncentracijo različnih enot zadržati prodor Rdeče armade proti Avstriji in zaščititi umik sil z Balkana ter Madžarske.

Analiza vojaških operacij je pokazala, da je bila Mura ena ključnih naravnih obrambnih črt v zaključni fazi vojne na slovenskem ozemlju. Boji za prehode čez reko, obstreljevanje naselij ter poskusi vzpostavitve mostišč razkrivajo, da je bilo območje vključeno v širši operativni sistem vzhodne fronte. Pri tem je imela pomembno vlogo sovjetska 3. ukrajinska fronta skupaj z bolgarskimi enotami, ki so postopoma prodirale proti (Gornji) Radgoni, Ptuju in Dravogradu.

Posledično se je preko Prekmurja in severovzhodne Slovenije oblikoval eden ključnih koridorjev umika nemških in kolaboracionističnih sil proti Koroški ter zahodnim zaveznikom. Zaradi tega je po nemški kapitulaciji 8. maja 1945 prišlo do nadaljnjih oboroženih spopadov, saj se številne enote niso želele predati jugoslovanskim ali sovjetskim silam. Boji pri Dravogradu ter množični premiki kozaških, ustaških in drugih kolaboracionističnih enot potrjujejo, da vojne na tem prostoru ni bilo konec z uradnim datumom kapitulacije Tretjega rajha.

Financiranje
Članek je nastal v okviru projekta Prihodnji izzivi sodobnih oboroženih sil, ki ga financira Fakulteta za državne in evropske študije na Novi univerzi.

Izjava o dostopnosti podatkov
Pri raziskavi za pripravo prispevka niso bili ustvarjeni ali analizirani novi raziskovalni podatki.

VIRI IN LITERATURA

ARHIVSKI VIRI

SI AS – Arhiv Republike Slovenije
AS 1851, Glavni štab narodnoosvobodilne vojske in partizanskih odredov Slovenije, 1941–1945

BArch DR - Bundesarchiv, Abteilung Deutsches Reich (Berlin-Lichterfelde, Nemčija)
NS 19/3383

BArch MA - Bundesarchiv, Abteilung Militärchiv (Freiburg, Nemčija)
ZA 1/679
RH 21-2/912
RH 21-2/866
RH 21-2/936
RH 2/2127

TISKANI VIRI

Zbornik dokumenata in podataka o narodnooslobodilačkom ratu naroda Jugoslavije. Učešće Hortijevske Mađarske u napadu i okupaciji Jugoslavije, tom 15, knjiga 1 (ur. Fabijan Trgo, Ervin Liptai). Beograd, Budimpešta: Vojnoistorijski Institut, Vojnoizdavačka organizacija »Zrinji«, 1986.

LITERATURA

Agarossi, Elena: *A Nation Collapses: The Italian Surrender of September 1943*. Cambridge: Cambridge University Press, 2000.

Banny, Leopold: *Schild im Osten: Der Südostwall zwischen Donau und Untersteiermark*. Lackenbach: samozaložba, 1985.

Cornelius, Deborah S.: *Hungary in World War II: Caught in the Cauldron*. New York: Fordham University Press, 2011.

Dobaja, Dunja: Prekmurje v viharju druge svetovne vojne. *Prispevki za novejšo zgodovino* 64, 2024, št. 1, str. 489–505. DOI: https://doi.org/10.51663/pnz.64.1.29

Fabian, Ferdinand: *Priznal je: Spomini nemškega vojaka na ujetništvo v Jugoslaviji 1945–1951*. Ljubljana: Orbis, 2013.

Ferenc, Tone: Wehrmannschaft v boju proti narodnoosvobodilni vojski na Štajerskem. *Letopis Muzeja narodne osvoboditve LRS v Ljubljani* 2, 1958, str. 81–156.

Fujs, Metka: Značilnosti madžarske okupacijske uprave v Prekmurju. *Kronika* 39, 1991, št. 1/2, str. 63–69.

Godina, Ferdo: *Prekmurje 1941–1945: prispevek k zgodovini NOB*. Murska Sobota: Pomurska založba, 1967.

Hribovšek, Mitja: *Prekmurska brigada*. Ljubljana: Partizanska knjiga in Odbor Prekmurske brigade, 1975.

Kocjančič, Klemen: »Najhujše zlo v Prlekiji«: Polizei-Reiter-Abteilung Serbien v Ljutomeru in okolici. *Kronika* 70, 2022, št. 3 (Iz zgodovine Ljutomera), str. 895–908. DOI: https://doi.org/10.56420/Kronika.70.3.16

Kocjančič, Klemen: Vojaške operacije v času nemške okupacije Ilirske Bistrice in okolice med drugo svetovno vojno. *Kronika* 71, 2023, št. 3 (Iz zgodovine Ilirske Bistrice), str. 703–716. DOI: https://doi.org/10.56420/Kronika.71.3.15

Kocjančič, Klemen: Waffen-SS v Trstu in bližnji okolici med drugo svetovno vojno. *Kronika* 67, 2019, št. 3 (Iz zgodovine Trsta), str. 665–676.

Majstorović, Vojin: The Red Army in Yugoslavia, 1944–1945. *Slavic Review* 75, 2016, št. 2, str. 396–421.

Novak, Drago: *Prlekija: 1941–1945*. Ljubljana, Ljutomer: Borec, Občinski odbor ZZB NOV, 1987.

Puntigam, Josef Paul: *Vom Plattensee bis zur Mur: Die Kämpfe 1945 im Dreiländereck*. Ferldbach: Hannes Krois, 1993.

Siter, Daniel in Mikša, Peter: Poveljniška šola SA-Gruppe Südmark v Rogaški Slatini: delovanje in vloga pri vojaškopolitičnem usposabljanju vodstvenega kadra Wehrmannschafta. *Prispevki za novejšo zgodovino* 60, 2020, št. 1, str. 105–133. DOI: https://doi.org/10.51663/pnz.60.1.06

Teropšič, Tomaž: Nemško utrjevanje na Spodnjem Štajerskem proti koncu druge svetovne vojne. *Prispevki za novejšo zgodovino* 48, 2008, št. 2, str. 53–70.

Teropšič, Tomaž: *Štajerska v plamenih: taktika, orožje in oprema štirih vojsk na Štajerskem v drugi svetovni vojni*. Brežice: Posavski muzej, 2012.

Tieke, Wilhelm: *Vom Plattensee bis Österreich. Heeresgruppe Süd 1945*. [samozaložba], 1975.

Trifković, Gaj: Carnage in the Land of Three Rivers: The Syrmian Front 1944–1945, *MGZ* 75, št. 1, 2016, str. 94–122. DOI: https://doi.org/10.1515/mgzs-2016-0004

Trifković, Gaj: »Damned Good Amateurs«: Yugoslav Partisans in the Belgrade Operation 1944. *The Journal of Slavic Military Studies* 29, 2016, št. 2, str. 253–278. DOI: https://doi.org/10.1080/13518046.2016.1168131

Trifković, Gaj: Operacije Crvene armije u sjevernoj Jugoslaviji 1944–1945. Iz sovjetskih dokumenata. *Vojnoistorijski glasnik*, št. 2, 2017, str. 205–233.

Truppenkameradschaft der 16. SS-Panzergrenadier-Division Reichsführer-SS Divisionsgeschichtliche Arbeitsgemeinschaft: *»Im gleichen Schritt und Tritt«: Dokumentation der 16. SS-Panzergrenadierdivision »Reichsführer-SS«*. München: Schild-Verlag, 1998.

Ungváry, Krisztían: *Battle for Budapest: One Hundred Day in World War II*. London, New York: I. B. Tauris, 2003.

Wilhelmsmeyer, Helmut: *Der Krieg in Italien 1943–1945*. Graz, Stuttgart: Leopold Stocker Verlag, 1995.

SUMMARY

Prekmurje in the Light of Military Developments at the End of the Second World War

The article discusses the strategic importance of Prekmurje in the final stages of the Second World War, with a primary emphasis on April and May 1945. Drawing on archival sources and the relevant Slovenian and foreign literature, it analyses political, military, and logistical processes that integrated northeastern Slovenia into the wider operations of the Eastern and Southeastern Front, respectively. The article begins by outlining the specifics of Hungary's occupation of Prekmurje after April 1941 and the development of the national liberation movement, which remained sluggish until the final months of the war. It was only once the Soviet forces began to draw closer and the occupation system disintegrated that the resistance finally began to take shape with the formation of local political structures. The central part of the article describes the impact of the Soviet forces advancing through Hungary, the collapse of the last major German offensive known as Operation Spring Awakening (Ger. *Frühlingserwachen*), and the establishment of the so-called Southeastern Wall (Ger. *Südostwall*), a system of fortifications (also) present in the Lower Styria region. At that time, Prekmurje became an important transition and defence zone for the German 2nd Panzer Army and other units of the Wehrmacht, Waffen-SS, and Hungarian armed forces retreating to Austria. The author also analyses the establishment of provisional bodies of the Liberation Front and the Prekmurje Brigade in May 1945, which took part in the liberation of several towns in the Lower Styria region. The article demonstrates that the military operations did not end with Germany's official capitulation on 8 May, as many German and collaborationist units continued moving towards Carinthia to hand themselves over to the Western allies. The research also finds that, due to its transport and geostrategic position, Prekmurje represented a crucial point of contact between the Balkan, Pannonian, and Alpine regions and served as an important corridor for the German forces retreating to Austria. In this way, the article sheds light on the often-overlooked role of Prekmurje during the final operations of the Second World War in Slovenian territory.